אחד חדשות ואחד ישנות דברי רבי מאיר רבי יהודה אוסר בחדשות ומתיר בישנות אלמא מר סבר טרח איניש ומר סבר לא טרח איניש: (שיצ"י עצב"י סימן): והשתא דתני אבוה דשמואל בר רב יצחק [א]אלו הן ישנות כל שיש בהן רצועות ומקושרות חדשות יש בהן רצועות ולא מקושרות דכולי עלמא לא טרח איניש וליענבינהו מיענב אמר רב חסדא זאת אומרת עניבה פסולה בתפילין אביי אמר [ב]רבי יהודה לטעמיה דאמר עניבה קשירה מעלייתא היא טעמא דעניבה קשירה מעלייתא היא הא לאו הכי עניב להו [ג]והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב קשר של תפילין הלכה למשה מסיני הוא ואמר רב נחמן ונוייהן לבר דעניב להו כעין קשירה דידהו אמר רב חסדא אמר רב [ד]הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שתים של יד ואחת של ראש או שתים של ראש ואחת של יד מה נפשך אי מחד גברא קא זבין לבדוק או שלש של יד או שלש של ראש אי מתרי תלתא גברי זבין כל חד וחד ליבעי בדיקה לעולם מחד גברא זבין ובעינן דמיתמחי בשל יד ובשל ראש איני והא תני רבה בר שמואל בתפילין בודק שלש של יד ושל ראש מאי לאו או שלש של יד או שלש של ראש לא שלש מהן של יד מהן של ראש והתני רב כהנא בתפילין בודק שתים של יד ושל ראש הא מני רבי היא דאמר [ה]בתרי זימני הוי חזקה אי רבי אימא סיפא וכן בצבת השני וכן בצבת השלישי ואי רבי שלישי מי אית ליה מודה רבי בצבתים דמתרי תלתא גברי זבין אי הכי אפילו רביעי נמי ואפילו חמישי נמי אין הכי נמי והאי דקתני שלישי לאפוקי מחזקיה ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי: מצאן צבתים או כריכות וכו': מאי צבתים ומאי כריכות אמר רב יהודה הן הן צבתים הן הן כריכות צבתים [ו]זווי זווי כריכות דכריכן טובא: מחשיך עליהן ומביאן: ואמאי לעיילינהו זוג זוג אמר רב יצחק בריה דרב יהודה לדידי מיפרשא ליה מיניה דאבא [ז]כל שאילו מכניסן זוג זוג וכלות קודם שקיעת החמה מכניסן זוג זוג ואי לא מחשיך עליהן ומביאן: ובסכנה מכסן והולך: והתניא [ח]ובסכנה מוליכן פחות פחות מארבע אמות אמר רב לא קשיא הא בסכנת נכרי הא בסכנת לסטים

א"ל

אחד חדשות. שאין אדם טורח: **והשתא דתני אבוה דשמואל.** דהאי חדשות כשיש בהן רצועות ואינן מקושרות כעין קשר של תפילין העשוי כמין אותיות וכן הוא קבוע תמיד אלמא טעמא משום קשר הוא דקשירה אב מלאכה ואסור לקשור בשבת קשר של קיימא: **דכ"ע לא טרח.** דטעמא דחדשות לאו משום ספק קמיעא הוא [א]: **ר' יהודה לטעמיה.** בפרק אלו קשרים (שבת דף קיג.) חבל דלי שנפסק כורך עליו פונדא או פסיקיא ובלבד שלא יענבנו אלמא טעמא משום דקשירה הוא ומיחייב עליה משום אב מלאכה: **הא לאו הכי עניב.** בתמיה: **הלכה למשה מסיני.** היאך הוא עשוי שדומה לדל"ת ובתפירתן עשוי כמין שי"ן ורצועה קטנה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה ליו"ד הרי שדי: **ונוייהן.** אותו היכר האותיות: **לבר.** לחוץ שאינם כלפי התפילין בין הבתים אלא כנגד מראית העין לפי שנאמר בהן [ט] וראו וגו' ותניא [י] ר"א הגדול אומר אלו תפילין של ראש: **הלוקח תפילין.** הרבה יחד ולחזור למוכרן ולוקחן ממי שאינו מומחה: **בודק שתים של יד ואחת של ראש.** וכיון דהוחזק בשלש הוה מומחה ולוקח השאר בלא בדיקה: **מה נפשך.** מאי דעתך אי קים לך דגברא דמוכר תפילין טובא מחד גברא זבין להו והאי מוכר נמי מחד גברא קננהו: **לבדוק שלש בשל יד או שלש בשל ראש.** ותסגי ליה בהכי להתחזק בכולהו: **כל חד וחד נמי.** כל תפילין ותפילין דשמא מי שמכר לו את אלו לא מכר את אלו: **רבי היא.** במסכת יבמות (דף סד:) הוא דאמר בתרי זימני הויא חזקה נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא: **וכן בצבת השני.** אם יהיו לו צבתים הרבה ובכל צבת תפילין הרבה. קא סלקא דעתיה דהכי קאמר בדק בצבת הראשון שני תפילין הוחזק כל אותו צבת וכן בשני הוחזק גם הוא וכן בשלישי וכיון דהוחזק בשלשה צבתים כשרין הוחזקו כל הצבתים ואין צריך עוד לבדוק כלום: **מודה רבי בצבתים.** דאין אחד מוחזק בשל חבירו שדרך ליקח צבת אחד מאיש זה וצבת אחד מאיש אחר. לשון צבת כמו שול תשולו לה מן הצבתים (רות ב): **לאפוקי מחזקיה.** לאשמועינן דאע"ג דבעלמא תרי הוו חזקה בצבתים לית ליה לרבי חזקה מדתני שלישי וגלי[כ] ביה והוא הדין לכולם: **זווי זווי.** של ראש ושל יד קשורין יחד וכן הרבה קשרי זוג בצבת אחת: **דכריכן טובא.** כי הדדי ואין ב' ב' קשורים: **ואי לאו.** שאינם כלות קודם שקיעת החמה דהואיל והוא צריך לטרוח ולחזור משתחשך מחשיך עכשיו עליהם ויטלם יחד: **מוליכן כולם פחות פחות מד' אמות.** קודם שיגיע לארבע אמות יעמוד לפוש וחוזר והולך פחות פחות מארבע אמות וכן תמיד דהשתא כל זמנא הויא עקירה והנחה ואין כאן העברה ארבע אמות יחד: **בסכנת עובדי גלולים.** דמבזו להו לתפילין מוליכן: **בסכנת ליסטים.** ישראל דקטלי ליה משום ממונו ולתפילין לא מבזו להו מכסן:

הכי

אמר רב חסדא זאת אומרת עניבה פסולה בתפילין. תימה וכי לא ידע רב חסדא דלר"י עניבה קשירה מעלייתא היא כדקאמר אביי וי"ל דניחא ליה לאוקמי מתני' דאוסרת בחדשות כרבנן דר"י דאמרי לאו קשירה הוא אי נמי דקסבר אפילו לר"י שרית עניבה דסתמא דעתיה להתיר ולעשות קשר גמור כחול כדפירשתי לעיל: **אביי** אמר ר"י לטעמיה כו'. ורבי מאיר דשרי בחדשות קסבר דלאו קשירה היא ותימה דבעיא היא בריש אלו קשרים[ט] אם עניבה לר"מ קשירה היא אם לאו וקאי בתיקו ואומר ר"י דהתם בדמיהדק והכא בלא מיהדק וקצת נראה דהלכה כר"י דעניבה קשירה היא מדמסיק אביי דרבי יהודה לטעמיה וסתם מתניתין אתיא כרבי יהודה מיהו מדפריך סתמא דהש"ס בפשיטות וליענביה מיענב משמע דאין הלכה כר' יהודה ומכאן אר"ת דאין צריך בכל יום להתיר קשר תפילין ולחזור ולקשור בשעה שמניחן (א)כגון שהיה אומר רבינו אליהו דא"כ חדשות אמאי אסר הכא משום קשירה הא לא הוי קשר של קיימא ומה שהביא רבינו אליהו ראיה מדאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לה:) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה לאו היינו קשירה ממש אלא קשירה דהתם היינו הידוק כמו שליא קשורה בוולד (נדה דף כו:) וכן קשורה בו ככלב (ע"ג דף ה.): **קשר** של תפילין הל"מ. פי' בקונטרס הל"מ היאך הוא עשוי שדומה לדל"ת ובתפירתו עשוי כמין שי"ן ורצועה קבועה בהם וראשה כפוף ודומה ליו"ד הרי שדי ואין נראה לר"י דאין הל"מ אלא השי"ן בלבד כדמשמע בפרק במה מדליקין (שבת דף כח:) דקאמר אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד (ב) מלמען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך למאי הלכתא וקאמר לשי"ן והאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ ומשני אלא לרצועותיהן ולא פריך מד' ויו"ד משמע דאין קדושה אלא בשי"ן בלבד והיא דווקא הלכה ולא מצינו בשום מקום שיהא הקשר קרוי ד'[מ]: **ונוייהן** לבר. פי' ר"י דהקשר קאי כמו שפי' בערוך נוי הקשר יפנה לצד חוץ אותו צד שנראה כעין ד ולהכי מייתי לה הכא[י]: **הלוקח** תפילין ממי שאינו מומחה וכו'. תימה דבפרק התכלת (מנחות דף מב:) תניא תפילין יש להן בדיקה ואין ניקחין אלא מן המומחה ואין לומר דבלא בדיקה קאמר דאין ניקחין אלא מן המומחה דהא קתני סיפא ספרים ומזוזות יש להן בדיקה וניקחין מכל אדם ואור"י דהתם לכתחלה קאמר דאין ניקחין אלא מן המומחה שלא יצטרך לקרוע כל התפר ולבודקן ואיכא בזיון תפילין ואיכא נמי למיחש שמא יתעצל לטרוח לבודקן ויסמוך להניחן בלא בדיקה לצורך שעה והכא איירי בדיעבד שכבר לקח או כגון שאינו מוצא מומחה לקנות ממנו: [ס]**מצאן** צבתים או כריכות מחשיך עליהן. תימה בחדשות נמי דאי אפשר לקשור אמאי לא יצטרך להחשיך עליהן משום בזיון דתפילין ויש לומר דבישנות דווקא דחזי להכניס זוג זוג עשו תקנה אפילו כשהן מרובין ואין כלות קודם שקיעת החמה:

רבי

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ט מהלכות שבת הל' כד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מב:

יד ב מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה י סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף נ:

טו ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כג כד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מב:

◆

רב ניסים גאון

אביי אמר רבי יהודה לטעמיה דאמר עניבה קשירה מעליתא היא. איתה הא דר' יהודה במסכת שבת בפרק אלו קשרין חבל דלי שנפסק לא היה קושרו אלא עונבו. ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו, ואמרי קסבר ר' יהודה עניבה כולה קשירה היא. ואיתה נמי בפרק אור לארבעה עשר. הא מני רבי היא דאמר בתרי זימני הוייא חזקה. עיקר דברי רבי (במסכת) [בתוספתא] שבת בפרק ט"ז נישאת לראשון ומת, לשיני ומת, לשלישי לא תנשא דברי רבי. ואיתה בגמ' דיבמות בפרק הבא על יבמתו, ובמסכת נידה בפרק האשה שהיא עושה צרכיה.

◆

רבינו חננאל

ר"[י] סבר בישנות מותר דכולי האי לא טרח אלא בחדשות טרח, ר' מאיר סבר אפילו בחדשות לא טרח. והשתא דתני אבוה דשמואל בר רב יצחק אלו הן ישנות כל שיש בהן רצועות ומקושרות, חדשות שיש בהן רצועות ואינן מקושרות. אמר משמיה דרב קשר של תפילין הלכה למשה מסיני. אמר רב נחמן ונויהו לבר. (ואי) איכא למימר דעניב להו כעין קשירה דידהו. אמר רב חסדא ואת אומרת עניבה פסולה בתפילין. אמר רב חסדא הלוקח תפילין כו', ואוקימנא כדזבין מחד גברא, ובעינן עד (דמנחי) [דמתמחין] בשל יד ובשל ראש. והא דתני רב כהנא בתפילין בודק שתים בשל ראש, אוקימנא לר' דאמר בתרי זימני הוי חזקה. ומודה ר' בצבתין דמתרי תלתא זבין, הילכך צריך לבדוק בכל צבת שתים, כדקתני סיפא וכן צבת שני וכן צבת שלישי ואפי' רביעי ואפילו חמישי דינם שוין, והאי דקתני שלישי לאפוקי מר' חזקי', ואפילו רביעי ואפילו חמישי הכי דינייהו. מצאן צבתין או כריכות. אמר רב יהוד' כו' מחשיך עליהן ומביאן. כולן כאחת, ובסכנה מכסן והולך לו. אוקימנא במה דברים אמורים בסכנת גויים כגון שמד, אבל בסכנת לסטים, מוליכן פחות פחות מארבע אמות.

מסורת הש"ס

א) [מנחות לג: וש"נ], ב) מנחות לה:, ג) [יבמות סד: כתובות מג: ב"מ קו: סנהדרין פא:], ד) [נכל"ם איתא זווי זווי], ה) [דברים כח], ו) [ברכות ו.], ח) [שבת דף קיג:], ט) [וע"ע תוס' ברכות ו. ד"ה אלו וכו'], י) [וע' תוס' כפ' רש"י דהכא והתם], כ) [שייך במשנה דלעיל נה.]

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אביי וכו' כשעה שמניחין כמו שהיה אומר: (ב) ד"ה קשר וכו' אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפילין [תפילין] בהדיא כתיב בה למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך וקאמר אלא לעורך ופריך והאמר אביי שי"ן:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה דכולי עלמא וכו' דטעמא דחדשות לאו משום ספק קמיעא הוא. אלא טעמא דחדשות משום דאין מקושרות ואסור לקושרן בשבת ואם מניחין בלא קשר אין זה דרך מלבוש כלל והוי ליה משאוי ור"מ דשרי בחדשות משום דס"ל דמותר לקושרן בשבת קשר שאינו של קיימא דקשר תרופה עכ"ל הרש"ל. ועי' בתוס' ד"ה וכו' אדם טורח וכו' ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

קשר של תפילין. שיהיו הרצועות על ראשו כעין שיהא ד"ת כדי שיהא שדי נראה עליהם, דש"ין נראה בקמט בית תיתורא שבכל הקלף, ודל"ת נראה בקשר, ויו"ד נראה באותו של יד כעין רצועה קטנה ובראשה כפוף קצת כעין יו"ד (מנחות לה.). ונוייהן לבר. הפסק יהא נראה מבחוץ, לשון אחר נוייהן של רצועות, שהן חלוקות מצד אחד ולצבועות שחורות הוא נוייהן, לבר (מנחות לה. עי"ש).